STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05291

A BRIEF PRIMER OF THE YIDDISH LANGUAGE

Maurice Lyons

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

Maurice Lyons

A Brief Primer of the Yiddish Language

–Rabbi Maurice Lyons–

Dedicated, with love, to

My Wife: Bassyah — truly a "daughter of G–d"

And to Our Son: Simcha Gershon — ever a "joy" to us

His Wife: Tikvah — our "hope" fulfilled

Their Son: Yakov Yosef — progressive, scholastic "wrestler"

His Wife: Ruchie

And Their Children:

Daughter: Yael Chaye

Daughter: Talia Ahuva

Their Son: David Aharon — "beloved, priestly"

Their Son: Avraham Yehoshua Heschel — devoted son of Abraham

His Wife: Ilana

Their Daughter: Rivka Henshe — delightful "princess of the house"

Their Son: Binyamin Shabsei Leib — lovely son–rise

"Zayde Moshe"

Maurice Lyons
7458 Delmar Blvd
Saint Louis MO 63130

To:
National Yiddish Book Center
– In the pride of Yiddish
Rabbi Maurice Lyons

Hebrew-Yiddish Alphabet

א ב ג ד ה ו ז ח ט י
כ ך ל מ ם נ ן ס ע
פ ף צ ץ ק ר ש ת

Vowels pronunciation

אָ בָּ בָ גָ דָ הָ וָ זָ חָ טָ יָ כָּ ךָ
לָ מָ נָ סָ עָ פָּ פָ צָ קָ רָ שָׁ שָׂ תָּ תָ — aw

אַ בַּ בַ גַ דַ הַ וַ זַ חַ טַ יַ כַּ כַ
לַ מַ נַ סַ עַ פַּ פַ צַ קַ רַ שַׁ שַׂ תַּ תַ — a(h)

אֵ בֵּ בֵ גֵ דֵ הֵ וֵ זֵ חֵ טֵ יֵ כֵּ כֵ
לֵ מֵ נֵ סֵ עֵ פֵּ פֵ צֵ קֵ רֵ שֵׁ שֵׂ תֵּ תֵ — ay

אֶ בֶּ בֶ גֶ דֶ הֶ וֶ זֶ חֶ טֶ יֶ כֶּ כֶ
לֶ מֶ נֶ סֶ עֶ פֶּ פֶ צֶ קֶ רֶ שֶׁ שֶׂ תֶּ תֶ — e(h)

אִי בִּי בִי גִי דִי הִי וִי זִי חִי טִי יִי כִּי כִי
לִי מִי נִי סִי עִי פִּי פִי צִי קִי רִי שִׁי שִׂי תִּי תִי — ee

אִ בִּ בִ גִ דִ הִ וִ זִ חִ טִ יִ כִּ כִ
לִ מִ נִ סִ עִ פִּ פִ צִ קִ רִ שִׁ שִׂ תִּ תִ — i(t)

PRINTED LETTER	NAME	SOUND EQUIVALENT	WRITTEN FORM	REMARKS
א	*shtumer alef*	silent	א	
אַ	*pasekh alef*	[A]	אַ	
אָ	*komets alef*	[O]	אָ	
בּ	*beyz*	[B]	בּ	
בֿ	*veyz*	[V]	בֿ	
ג	*giml*	[G]	ג	
ד	*daled*	[D]	ד	
ה	*hey*	[H]	ה	
ו	*vov*	[U]	ו	וּ *melupm vov* [U] (וּ) װ *tsvey vovn* [V] (װ , װ) ױ *vov yud* [OY] (ױ)
ז	*zayen*	[Z]	ז	
ח	*khes*	[Kh]	ח	
ט	*tes*	[T]	ט	
י	*yud*	[I], [Y]	י	יִ *khirik yud* [I] (יִ) ײ *tsvey yudn* [EY] (ײ) ײַ *pasekh tsvey yudn* [AY] (ײַ)
כּ	*kof*	[K]	כּ	
כ	*khof*	[Kh]	כ	Final form: ך *lange khof* (ך)
ל	*lamed*	[L], [*L*]	ל	
מ	*mem*	[M]	מ	Final form: ם *shlosmem* (ם)
נ	*nun*	[N]	נ	Final form: ן *lange nun* (ן)
ס	*samekh*	[S]	ס	
ע	*ayen*	[E]	ע	
פּ	*pey*	[P]	פּ	
פֿ	*fey*	[F]	פֿ	Final form: ף *lange fey* (ף)
צ	*tsadik*	[Ts]	צ	Final form: ץ *lange tsadik* (ץ)
ק	*kuf*	[K]	ק	
ר	*reysh*	[R]	ר	
ש	*shin*	[Sh]	ש	
שׂ	*sin*	[S]	שׂ	
תּ	*tof*	[T]	תּ	
ת	*sof*	[S]	ת	

A Brief Primer of the YIDDISH LANGUAGE

-Rabbi Maurice Lyons-

We cover the period, from its garbled, crude beginning, in the tenth century, in the Rhineland, to its expansion as a recognized virile, universal language, into the twentieth century. To begin: No recognized language is of pure stock. Rather, like the confluences of waters, languages intermingle and, in so doing, enrich each other. To show the need for this natural, lingual coalescing — from a negative point of view — we turn to the impoverished Eskimo language. Its poor vocabulary derives from its people's isolation from the world, in its frigid wastes. As antipodal to this lingual-poverty, we turn, e.g. to English and Yiddish, and find them both vital and culturally-enriched thru lingual-osmosis. Our subject of attention is the colorful, vibrant, and multi-complexioned Yiddish.

We turn back to the tenth century. Due to Christian carnage of our people in various parts of the Romance-languages areas of Europe [i.e. tongues derived from the Vulgar, populace-Latin, as opposed to the standard, literary form — the interflowing estuaries of French, Spanish, Romanian, Provencal, and Rhaeto Romanic] our people fled to a seeming place of safety — the Rhineland.

We there came upon crude, Germanic dialects, and immediately began to infuse this babel of tongues, with numerous Hebrew and Romance words and phrases.

Soon the differences between the Hebrew-Germanic dialectical fusions and proto-German became marked, as the ancient German and Yiddish jargons glided, separately, into modern German and Yiddish. True, a complete lingual separation, but with a hearking, until today, in modern Yiddish, of its Germanic beginnings.
The international quality and vitality of Yiddish was given recognition, some years back, when Isaac Bashevis Singer was awarded the international prize in literature, for his Yiddish writing.

Names

There are a number of cognomens for "Yiddish", in various languages, and by divers groups of Jews. In the old literature it is called "Taitsch", which is a corruption of the German deutsch. It is also sometimes called "Yiddish", from the German jüdisch (Jewish).
In the old Rabbinic literature, this language is designated as "Ashkenazie" (German) language. (Gen. 10:3)
Another designation: "Ivritaitsh" (Hebrew-German), the language used in the translation of religious texts and books.
You may have heard of the popular term "Mame-Loshen" ("mother-tongue"), so-called because of its lilting, soft pronunciation.
Again, it is also called "Prost-Yiddish" ("plain Yiddish").
Strictly speaking, these are descriptions, not names.

Also, the term "Jargon", as applied to early Yiddish, was employed by the early Haskalah (Enlightenment) followers, of the seventeenth and eighteenth centuries, as something gibberish. This term was employed, for a time, by some of the early Yiddish writers, but, later, fell into oblivion.
Scientific writers sometimes employ the term "Judaeo-German". This, too, is an erroneous application, since Yiddish is a separate, distinct, international language. It should be added, that the use of "Jewish" for the language is a misnomer, as this implies that all Jews speak this language. I wish to add that "Jewish" pertains to religion, not to language.

As Jews, in their wandering over the globe — as a result of Christian "lovingkindness" — came into contact with various peoples, they fashioned new languages and dialects. With the flow of time, most of these have disappeared.
Yiddish is our most universally-spoken language, our lingua franca. Hebrew ("Lashon Ha-Koddesh") ("Holy Tongue") is much older than Yiddish, hearking back to the hoary days of Abraham, the Patriarch. The reason for Hebrew's duration is, obviously, due to its lingual and Scriptural linkage.
Yiddish's longevity is due, among other reasons, to its Hebraic script, and its 10% composition of Hebrew words and phrases.

Turning back to history: The Black Death massacres, of 1348-1349, followed the Christian libels that we Jews

poisoned their wells. It was then that the flight of Jews eastward, reached its height; and, in the Middle Yiddish period (1450-1650), Yiddish attained its pronounced independence, in its shift to Eastern Europe, the center of Ashkenazic Jewry. It was there that the New Yiddish language of modern times, as of the eighteenth century, flourished.

In contrast to the growth of Yiddish in Eastern Europe, it wilted in Western Europe, due to various ukases, and general Christian violence, against our people. It should be added, this violence was, often, instituted and abetted by the Church.

During the Haskalah (Enlightenment) and Rationalism period of the 18th century, the traditional life of the German Jews was broken up, as they adopted the language and culture of their Christian neighbors. So that, from the beginning of the 19th century, to the Jews of Western Europe, Yiddish and its culture was but a memory.

It was then that Poland became the center of Yiddish culture, with influences reaching east, north and south.

Jumping ahead to 1940. Approximately 10,000,000 Ashkenazic Jews then spoke Yiddish, taking in the following territory: To the north, the Gulf of Finland, with a line drawn to the Sea of Azov; southward, the shores of the Black Sea and the Danube; westward, the western borders of Transylvania, Carpatho-Russian Poland and Lithuania. Nowdays, the largest concentration of Yiddish is the United States and Israel.

As noted, Yiddish, in its vital growth, absorbed many Romance words and phrases, thus enriching its original, crude Germanic roots.

Of these absorbed words, may I indicate a few:

The Germanic "benschen" (bless, praise) was, originally, derived from the Latin "benedicere", with a similar meaning of praise and benediction.

The tasty Sabbath dish, known in Yiddish as "Chalent", is derived from the French "Chalt" and "Chaud", meaning "hot food." In Italian it is "Scaldato" ("hot"); hence the English "scald" (to burn).

Some verbs with German kinship:

"Grundfesten" in Yiddish means "to establish"; the German is "grundfeste."

The Yiddish "leitzeligen", meaning "to favor", is the German "leutselig."

The Yiddish "viederspenigen" means "to oppose, revolt, be stubborn", is in the German "wiederspenliken", with similar meaning.

Finally, the Yiddish "zakroyb", meaning "booty", is akin to the German "sacroup", meaning "something stolen."

Thus, the ancient Germanic sounds still echoing in modern Yiddish.

The composition of Yiddish? Approximately 80% of basic German affinity; 10% Hebrew; 5% Slavonic languages (Polish, Russian, Ukraine); 3% Talmudic Aramaic.

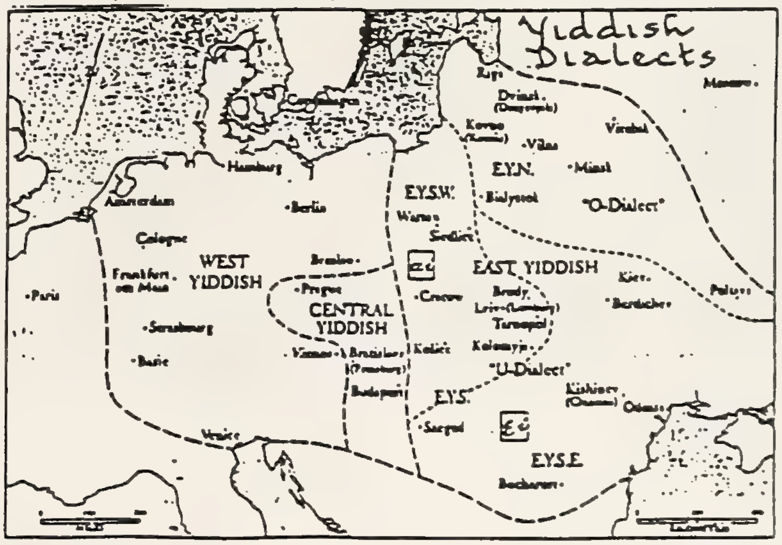

American Yiddish

When did it begin? For this we turn to the mass Russian-immigration, following the pogroms of 1881-1882, causing hundreds of thousands to stream thru Ellis Island.
We recall Rebecca Graetz' wondrous poem, inscribed at the base of the Statue of Liberty, New York Harbor.

The New Colossus

Not like the brazen giant of Greek fame,
With conquering limbs astride from land to land:
Here at our sea-washed, sunset gates shall stand
A mighty woman with a torch whose flame
Is the imprisoned lightning and her name
Mother of exiles. From the beacon-hand
Blows world-wide welcome; her mild eyes command
The air-bridged harbor that twin cities frame.
'Keep ancient lands your storied pomp!' cries she
With silent lips. 'Give me your tired, your poor,
Your huddled masses yearning to breathe free,
The wretched refuse of your teeming shore.
Send these, the homeless, tempest-tossed, to me;
I lift my lamp beside the golden door!' (1848-1887)

Upon coming to the United States, the harried, fearful, and exhausted immigrants found themselves surrounded by a world of bewildering new objects, sounds, conditions, ideas, and challenges. With hysterical determination the newcomers rushed headlong into tumultuous, gargantuan America. The main reason for the immigrants' eagerness to be absorbed into this new world was the

obvious need for making a living[2] to find a secure niche in the American society, and escape the stigma of being called "green horn." — "זיי האָבן זיך געוואָלט, אָפּסקלען"
What was the result of all the strains of adjustment to the American scene, on the European Yiddish?[2]
Strongly-entrenched words and phrases were replaced by English-adaptations. Let me point out a few hybrids, chosen haphazardly:

"Party" became "pade"
"Furniture" " "foyniche"
"Picture" " "pictse"
"Carpenter" " "kapetner"
"Mother" " "mawder"
"Father" " "fadder"
"Brother" " "brawder"
"Boys" " "boyes"
"Girls" " "goyls"
"Candy" " "kende"
"Cup of coffee" " "koppe kave"
"Toothpick" " "tootpick"
"Bachelor" " "tsingleman" (with a "t")
"Settle a debt" " "tsettlen"
"Save" " "safen" (in the bank)
"Enjoy yourself" "sich enjoyen"
"To smoke" " "smooken"
"Coney Island" " "Kooney Island"
"Downstairs" " "dunstez"
"Downtown" " "duntun"
"A cent" " "penne"
"A dime" " "tsensent" (exact in telling how much a "dime" is
"A dollar" " "tawler"
"Landlord" " "lendler"

"Shut up" became "shurrup" (sharp command)
"Get out" " "geraddeheer" (abbr. for "Get out of here!)
"What's the matter?" " "Vawssemer?" ("What is the matter?")
"Thank you" " "denk you"
"Small room" " "roomke"
"Window" " "vindeh" (not "fenster" – the Germanic-Yiddish we…
"Corner" " "kawner"
"Next-door neighbor" "next dorriker"
"Cloak manufacturer" "munufectcherer by klawks"
You will notice the lingual tsimmes, which made language so color…

(fem)	ordinal (masc.)		cardinal
(ershteh) ערשטע	די (ershter) דער ערשטער		1 (ayns) איינס
(tsvayteh) צווייטע	" (tsvayter) צווייטער	"	2 (tsvay) צוויי
(dritteh) דריטע	" (dritter) דריטער	"	3 (dry) דריי
(ferteh) פערטע	" (ferter) פערטער	"	4 (feer) פיר
(finfteh) פינפטע	" (finfter) פינפטער	"	5 (finf) פינף
(zeksteh) זעקסטע	" (zekster) זעקסטער	"	6 (zeks) זעקס
(zibbeteh) זיבעטע	" (zibbeter) זיבעטער	"	7 (zibbn) זיבען
(uchteh) אכטע	" (uchter) אכטער	"	8 (ucht) אכט
(ninteh) ניינטע	" (nineter) ניינטער	"	9 (nine) ניין
(tsenteh) צענטע	" (tsenter) צענטער	"	10 (tsen) צען
(elfteh) עלפטע	" (elfter) עלפטער	"	11 (elf) עלף
(tsvelfteh) צוועלפטע	" (tsvelfter) צוועלפטער	"	12 (tsvelf) צוועלף
(drytsenteh) דרייצענטע	" (drytsenter) דרייצענטער	"	13 (drytsen) דרייצען
(fertsenteh) פערצענטע	" (fertsenter) פערצענטער	"	14 (fertsen) פערצען
(fuftsenteh) פופצענטע	" (fuftsenter) פופצענטער	"	15 (fuftsen) פופצען
(sechtsenteh) זעכצענטע	" (zechtsenter) זעכצענטער	"	16 (zechtsen) זעכצען
(zibbetsenteh) זיבעצענטע	" (zubtsenter) זיבעצענטער	"	17 (zibtsen) זיבעצען
(uchtsenteh) אכצענטע	(uchtsenter) אכצענטער	"	18 (uchtsen) אכצען
(ninetsenteh) ניינצענטע	(ninetsenter) ניינצענטער	"	19 (ninetsen) ניינצען
(tsvantsingsteh) צוואנציקסטע	(tsvantsink-ster) צוואנציקסטער	"	20 (tsvantsig) צוואנציק

Time of the Day: דער טאָג

In the morning (in der free) אין דער פרי
Dawn (kuyawr) דער קאַיאָר
Light (the) (lichtikyte) ליכטיקייט
Noon (tsvelf by tawg) צוועלף בײַ טאָג } exactly
(mittawg) (lunch - דער מיטאָג) (מיטאָג)
Evening (awvent) דער אָוונט
Night (nucht) די נאַכט
At night (by nucht) בײַ נאַכט
Darkness (finsternish) פינסטערניש
Midnight (tsvelf by nucht) צוועלף בײַ נאַכט } exactly
(Hebrew) (chutsoys) חצות

Days: די טעג

Sunday (zoontig) זונטיק
Monday (mawntig) מאָנטיק
Tuesday (dinstig) דינסטיק
Wednesday (mitvawch) מיטוואָך
Thursday (dawnerstig) דאָנערשטיק
Friday (frytig) פרײַטיק
Saturday (shubbes) שבת ←(Hebrew: due to the sanctity of the Sabbath)

Directions: די ריכטונגען

East (Hebrew) (mizrach) מזרח
(NEWS) West " (myriv) מערבֿ
North " (tsawfn) צפון
South " (dawrem) דרום

Months: די מאָנאַטן

January	(Yanooar)	יאַנואַר
February	(Febrooar)	פֿעברואַר
March	(Murts)	מאַרץ
April	(April)	אַפּריל
May	(My)	מיי
June	(Yoonee)	יוני
July	(Yoolee)	יולי
August	(Augoost)	אויגוסט
September	(September)	סעפּטעמבער
October	(Awktawber)	אָקטאָבער
November	(Nawvember)	נאָוועמבער
December	(Detsember)	דעצעמבער
Month	(Choydesh) (Hebrew)	חודש
Months	(Chudawshim) "	חדשים

Year's Quarters: די פֿערטלען

Spring	(Freeling)	פֿרילינג
Summer	(Zoomer)	זומער
Fall	(Herbst)	הערבסט
Winter	(Vinter)	ווינטער

Weather

Dew	(toy)	דער טוי
Rain	(reggen)	דער רעגן (דער וועטער)
Snow	(shnay)	דער שניי
Sun	(zoon)	די זון
Cold (the)	(kelt)	די קעלט
Cold (adjective)	(kult)	קאַלט
Warmth	(vurimkeit)	די וואַרעמקייט
Warm (adjective)	(vurem)	וואַרעם
Fog	(neppel, toomun)	דער טומאַן, נעפּל
Foggy (adjective)	(neppeldik)	נעפּלדיק
Cloud	(vawlken)	דער וואָלקן
Clouds	(vawlkens)	די וואָלקנס
Cloudy (adjective)	(farvawlkent)	פֿאַרוואָלקנט

Humor: שפּאַס, הומאָר

„דו ווייסט, חיים, מײַן באָבע איז שוין אַלט דרײַ און נײַנציק יאָר.
דאָס הייסט אַלט? ווען מײַן זיידע וואָלט געלעבט, וואָלט ער
שוין הײַנט געווען אַ הונדערט און צען יאָר אַלט!"

A man complains to his doctor:

„דאָקטער, איר מוזט מיר העלפֿן!"

„וואָס טוט אײַך וויי?"

„עס טוט מיר דאָרטן וויי."

„וואָס איז די אורזאַכע פֿון אײַער קומען מיר זען?"

„אַי, דאָקטער, איך רעד אָפֿט צו זיך אַליין!"

„דאָס מאַכט נישט אויס. איך רעד אויך אַ מאָל צו זיך."

„יאָ, דאָקטער; אָבער איר ווייסט נישט וואָס פֿאַר אַ נודניק איך בין!"

צוויי בעלי־דינים זײַנען געקומען צום רבֿ, ער זאָל
אויסגלײַכן זייער סכסוך.
הערט דער רבֿ אויס איין צד; זאָגט ער אים: „דו ביזט
גערעכט."
ער הערט אויס דעם צד שכנגד, און, צום ענדע,
זאָגט ער אים: „דו ביזט גערעכט."
די רביצין, וועלכע איז געשטאַנען אין דער זײַט, און זיך
צוגעהערט צו אַלעס, איבערהויפּט צו דעם רבֿ'ס
פּסק־הלכה, האָט זיך נישט געקענט אײַנהאַלטן, און
אויסגערופֿן: „ווי איז דאָס מעגלעך אַז בײדע צדדים
זאָלן זײַן גערעכט? אַז דער צד גערעכט, מוז דער
אַנדערער צד זײַן אומגערעכט. און, פֿאַרקערט, אַז דער
צד גערעכט, מוז דער צד שכנגד בלײַבן אומגערעכט!"
דרייט זיך אויס דער רבֿ צו איר, און זאָגט: „דו ביזט
אויך גערעכט!"

Notice how gently the Rebbetzin is "put down."
Jewish humor, generally, is gentle; no lambasting

„פֿאַרוואָס ענטפֿערט אַ ייִד אַלע מאָל מיט אַ קשיא
אויף אַ פֿראַגע?"
Personal conversation with one of my professors, etc.)
„פֿאַרוואָס ניט?"

אַ ייִד טרעפֿט אָן אַ צווייטן ייִדן אין גאַס, און
פֿרעגט אים: „אײַער נאָמען איז ניט גאָלדבערג?"
ענטפֿערט דער ייִד: „יאָ."
גיט דער ערשטער ייִד אים אַ פּאַטש. אָבער
דער צווייטער לאַכט.
פֿרעגט דער ערשטער: „הער גאָלדבערג, פֿאַרוואָס
לאַכט איר?"
„ווײַל מײַן נאָמען איז נישט גאָלדבערג! איך הייס גאָר
משה שוואַרץ!"

אַ ייִנגל זעט ווי אַ בליון-טרעגער טראָגט אַ שווערן
זאַק. פֿרעגט ער אים: „וואָס האָט איר דאָרטן אין זאַק?"
ענטפֿערט דער בליון-טרעגער: „איך טראָג בליון."
זאָגט דער ייִנגל: „אויב איר האָט אַזוי פֿיל בליון,
פֿאַרוואָס שיקט איר זיי ניט דורכן פּאָסט?"

איין ייִד פֿרעגט דעם אַנדערן: „ווי גייט אײַער געשעפֿט?"
ענטפֿערט דער צווייטער: „זייער שלעכט! איך פֿאַרליר
געלט יעדן טאָג." „נו, פֿאַרוואָס פֿאַרמאַכט איר נישט אײַער געשעפֿט?"
פֿרעגט אים דער ערשטער. „ווי קען איך? פֿון וואָס
וועל איך מאַכן אַ לעבן?"

אַ ייִד באַגעגנט אַן אַנדערן: „נו, וואָס מאַכט איר?"
„עט, מע..."
„ווי גייט דאָס געשעפֿט?"
„עט..."
„וואָס מאַכט די פֿרוי?"
„יאָ..."
„די קינדער?"
„עה..."
„אײַער ברודער?"
„בעה..."
„אַ גוטן טאָג!"
„אַ גוטן טאָג. ס׳איז אַזוי גוט זיך דורכצורעדן מיט אַ גוטן פֿרײַנד."

אידען פֿרעגן: וואָס איז דער אונטערשייד צווישן אַ נאַר און אַ חכם?
זיי ענטפֿערן: ווען מען דערציילט אַ נאַר אַ וויץ, לאַכט ער דריי מאָל: איין מאָל, ווען מען דערציילט אים דעם וויץ, אַ צווייטע מאָל, ווען מען דערקלערט עס; און דעם דריטן מאָל, ווען ער פֿאַרשטייט עס.
ווען מען דערציילט אַ חכם אַ וויץ, זאָגט ער: אַן אַלטע געשיכטע! איך האָב עס שוין געהערט אַ סך מאָל! ניט נאָר דאָס, ער קען דעם וויץ בעסער דערציילן!

איין איד פֿרעגט אַ צווייטן: איך בעט דיר, ערקלער מיר: פֿאַרוואָס שײַנט די זון זומערצײַט ווען עס איז אַזוי וואַרעם, און מען דאַרף זי נישט האָבן; און, פֿאַרקערט, ווינטערצײַט, ווען עס איז קאַלט, עס גייט אַ רעגן, און עס שנייט — דעמאָלט איז די זון ניטאָ? דער צווייטער איד, וועלכער איז אויך געווען אַ קלוגער, זאָגט אים צו: דאָס איז גאָרנישט. איך האָב פֿאַר דיר אַ פֿראַגע: פֿאַר וואָס שײַנט די זון בײַ טאָג, ווען עס איז סײַ ווי סײַ ליכטיק; און בײַ נאַכט, ווען עס איז פֿינצטער, איז זי ניטאָ. און די קליינע לבֿנה דאַרף שײַנען אַליין?!

אין כעלם (די שטאָדט פֿון „חכמים" פֿון מה־נשתנה [נאַראָנים]) איז געווען אַ טיפֿער טײַך אין וואָס האָבן זיך דערטרונקען צוויי מענטשן בעת זיי האָבן זיך געבאָדן. ווען די כעלעמער אידען האָבן פֿון דעם געהערט, האָבן זיי באַשלאָסן: „דאָס טאָר מען נישט לאָזן. פֿון איצט אָן טאָר קיינער נישט אַרײַן אין וואַסער, אויב ער קען נישט פֿריער שווימען."

איין איד פֿרעגט זײַן חבֿר:
„טרעף ווען מײַן טאָכטער גייט חתונה האָבן?"
„זונטיק?"
„ניין."
„מאָנטיק?"
„ניין."
„דינסטיק?"
„ניין."
„מיטוואָך? דאָנערשטיק?"
„ניין."
„שבת צו נאַכט?"
„יאָ. ווי האָסטו געטראָפֿן?"
„איימיצער האָט געמוזט דיר אויסזאָגן!"

אַ קאַטשיק פֿרעגט זײַן מוטער: „מאַמע, װען אַ מענטש שטאַרבט, שטאַרבט ער אויף זײַן גאַנצן לעבן?"

ערשטער איז: „דער װיפֿלטער איז הײַנט?"
צװייטער: „איך װײס ניִשט."
ערשטער: „די האָסט דאָך אַ צײַטונג (Post-Dispatch) אין דײַן האַנט!"
צװייטער: „ריכטיק. ס'איז אָבער נעכטיקע!"

מען האָט אַמאָל געפֿרעגט אַ כעלעמער: „צו װאָס גיט מען יעדער קינד אַ נאָמען?"
האָט דער כעלעמער געענטפֿערט: „כּדי מען זאָל װיסן, צי ס'איז אַ ייִנגל אָדער אַ מיידל."

אַ ייִד טרעפֿט אין גאַס אַ כעלעמער. ער זעט אַז דער כעלעמער טראָגט איין שיך אַ ברוינעם, און איין שיך אַ שוואַרצן. פֿרעגט ער אים: „ייִדל, װאָס איז דאָס מיט אײַך? פֿאַרװאָס גייט איר אַרום אין איין שיך אַ ברוינעם, און איין שיך אַ שוואַרצן?"
זאָגט אים דער כעלעמער: „איר װעט, מסתּמא, לאַכן, אָבער אין דער היים האָב איך נאָך אַזאַ פּאָר שיך!"

(Pot) דאָס טעפּל

borrowed

אַ ייִדענע האָט געליִען בײַ אַ צווייטער אַ טעפּל.
אין אַ שטיקל צײַט אַרום איז געקומען די צווייטע
ייִדענע אָפּצונעמען איר טעפּל. אָבער, ווען זי האָט
עס גענומען אין האַנט, האָט זי באַמערקט אַז
דאָס טעפּל איז אַ ביסל צעבראָכן. האָט זי אָנגעהויבן
שרײַען: „וואָס האָט איר געטאָן מיט מײַן טעפּל? איר
האָט דאָך צעבראָכן דאָס טעפּל וואָס איך האָב
אײַך געליִען!"

ענטפֿערט די אַנדערע ייִדענע: „שאַ, מאַכט נישט
קיין געוואַלד! ערשטנס, איז דאָס טעפּל גאָרניט
צעבראָכן. צווייטנס, איז עס שוין געווען צעבראָכן
איידער איר האָט עס מיר געליִען, און, דריטנס
האָב איך בײַ אײַך קיין מאָל ניט געליִען קיין טעפּל!"

It was a tradition of this congregation that, at the annual meeting, the Chairman of the Ritual Committee give his report about the daily minyan. Was it running smoothly? Was it well attended? etc.

And, at each annual meeting, the Chairman of the Ritual Committee was asked by the President of the Congregation to give his report.

The Chairman would rise stiffly from his seat, and pompously announce: "מען דאַוונט" ("They pray") That's it.

This curt, unadorned report was delivered, year after year, until the membership became disgusted with its brevity, and demanded of the President that he insist on a longer report.

The President relayed the demand of the congregation to the Chairman of the Ritual Committee, who promised that, at the next annual meeting, his report will be longer.

When, at the next annual congregational meeting, the Chairman was asked to give his report, he rose stiffly, and reported: "מען דאַוונט — נישט!" (They pray — not!)

A Jewish drunkard was asked: "פֿאַרוואָס טרינקסטו אַזוי פֿיל?"

He replied: "ווען איך גיב אַ טרונק, ווער איך גאָר אַן אַנדער
מענטש. נו, דער אַנדער מענטש דאַרף דאָך אויך געבן אַ
זופּ. נאָכדעם ווי ער נעמט אַ טרונק, ווערט ער אויך אַן
אַנדער מענטש. און אַזוי גייט עס, אַלץ ווײַטער און ווײַטער!"

(It thus goes on to eternity!)

Proverbs — שפּריכווערטער

רייד‏ן איז זילבער; שווײַגן איז גאָלד.

דער מענטש טראַכט, און גאָט לאַכט.

Man proposes but G-d disposes

ווען פֿרייט זיך אַן אָרימאַן? ווען ער פֿאַרלירט און געפֿינט

אַ קראַנקען פֿרעגט מען; אַ געזונטן גיט מען.

לייג זיך ניט מיט אַ געזונטן קאָפּ אין אַ קראַנקער בעט

בעסער דרײַ מאָל געזונט, ווי איין מאָל קראַנק.

בעסער איין אַלטער פֿרײַנד, ווי נײַע צוויי.

New friends are silver, but old friends are gold

אַז מען שיקט אַ נאַר אויפֿן מאַרק, פֿרייען זיך די קלעמערס

ווייניקער עולם, גרעסער די שׂמחה.

אַ מלאָכה איז אַ מלוכה.

A profession is a kingdom

אַ ייִד אָן אַ באָרד, איז בעסער ווי אַ באָרד אָן אַ ייִד.

A Jew, without a beard, is to be preferred to a beard without a Jew.

דער שטילסטער קינד ווערט פֿאַרגעסן.

בעסער אַ מיאוסע לאַטע, ווי אַ שיינע לאָך.

Better an ugly patch, to a handsome hole

דאָס ערגסטע לעבן איז בעסער ווי דער שענסטער טויט.

YIDDISH IDIOMS

~ A revelation of Jewish history ~

האָבן צו זינגען און צו זאָגן

Its modern meaning: To have no end of trouble. This dates back to the Middle Ages, when wandering troubadours sang and said, i.e. recited their heroic stories and epic poems. The more dramatic and adventurous the content, the more did it suit the talents of the troubadours and, obviously, pleased the audiences. Thus: האָבן צו זינגען און צו זאָגן, hearking to the singing and reciting of the troubadours, today its meaning is dramatically and negatively different. Its meaning: To be engulfed by צרות (troubles).

The English expression has it: "Carrying coals to Newcastle." Any Yiddish parallel? "פירען שטרוי קין מצרים", meaning "To carry straw to Egypt."

Reference is to the sad chapter of Biblical history, the enslavement of our ancestors, in ancient Egypt to Pharaoh, for whom they built grain-cities, temples, and pyramids.

The Biblical account reads: "And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: "Thus saith Pharaoh: I will not give you straw. Go yourselves, get you straw where you can find it; for naught of your work shall be diminished.' "So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw." (Exodus 5:10-12)

The implied question: What could be more negative and useless in your work than carrying straw to Egypt, where it was used by our panting, enslaved ancestors to help glorify ancient Egypt, the land of oppression?

(Now we say: "Rich as Rockefeller")

The expression "ריך ווי קרח" (rich as Korach) — whence its origin?

We come to a famous revolt of the Children of Israel, following their redemption from Egyptian slavery, through the great Moses. This was during their forty-years desert-wandering, on their way to the Promised Land.

The leader of this revolt was Korach, Moses' cousin, who begrudged Moses his leadership, and aspired to the headship himself. (Numbers 16)

The Talmud portrays Korach as being very rich, who used his wealth to bribe the Elders of the people, to unseat Moses.

Hence, we go back, some 3000 years, to the Sinaitic desert, for the origin of "ריך ווי קרח".

What was the end of conniving Korach? The earth swallowed him (verses 31-33).

(Hence, the comedian's question: "How do we know that Korach was an excellent golfer?" Answer: "He made a hole-in-one.")

Another expression: "מען זאל אים אפילו ברענען און בראטען" ("Even if he will be burned and fried")

Here the allusion is to the Spanish Inquisition of the Middle Ages, when thousands of our brethren underwent the excruciating tortures of the auto da fé (burning), rather than convert to hated Catholicism.

Thus, Yiddish, in its historical sweep, reaches back to the Middle Ages, for a basis of describing any sturdy individual who meets all the pains and tortures of an unrelenting destiny with the same unflinching courage of the Jews suffering the flames of the Spanish Inquisition.

„מען זאל אים אפילו ברענען און בראטען."

To touch on our last two Yiddish expressions:
In English we speak of the "olden days."
As a parallel, in Yiddish, we have the following curious idiom: "מלך סאָבעצקיס יאָרן (the years of King Sobetski), of the 17th century. Its meaning: A time long ago. Why is he singled out by our people? Among his achievements were his successful campaigns against the Turks, who, in turn, are recalled in obloquy: "אָפּטאָן אימיצען אויף טערקיש, meaning, "to play someone a dirty trick." Herein is mirrored the bitter experiences of our people under the Turkish rule of the Middle Ages.

Thus, the more our knowledge of Yiddish idioms the more penenetrating and universal the knowledge of our dramatic history and culture.

As an aside, through a cool perspective of history we learn what a wonderful, gifted, and resilient people we are, with the vitality of eternity coursing our veins — the "עם עולם", as the Bible depicts us.
Well may we ask: Where is mighty Babylon, mysterious Egypt, cruel Assyria, skillful Persia, glorious Greece, mighty Rome, inquisitorial Spain, and a host of other empires, who, in their crunching power, boasted of their eternity, and of whom there has remained but a spray of dust to sigh their mournful elegy; whereas little Israel, which began its historical trek — some 4,000 years ago — in the hoary days of Abraham, still strides across the horizons of history, in resilience and benediction!

Parts of the Body

Ear (ever) (ן) דער אויער
Mouth (s)(moyl)(מײַלער) דאָס מויל
Nose (s)(nawz)(נעזער) די נאָז
Foot (feet)(fees)(פיס) דער פוס
Tooth (teeth)(tsawn)(ציין) דער צאָן
Tongue (s)(tsoong)(צינגער) די צונג
Head (s) (kawp) (קעפּ) דער קאָפּ
Hair (hawr) די האָר
Lip (s) (lip) (ן) די ליפּ
Face (s)(pawnim)(פּנימער) דאָס פּנים
Forehead (shtern) (ן) דער שטערן
Cheek (s)(buck) (ן) די באַק
Eye (s) (oyg) (ן) דאָס אויג
Chin (s)(mawrdeh)(ס) די מאָרדע
Mustache (s)(vawntsh)(ס) די וואָנצע
Beard (s)(bawrd)(בערד) די באָרד
Finger (finger) דער פינגער
Nostril (s)(nawzlawch)(לעכער) די נאָזלאָך
Eye-brow (s)(brem)(ען) די ברעם

די שפּייַז · FOOD · דאָס עסנוואַרג

Cooked Food דאָס געקעכטס

Chicken (hoon) די הון
Sheep (sheps) דער שעפּס
Cow (koo) די קו
Liver (leber) די לעבער
Goose (gunz) די גאַנז
Fish (fish) דער פיש
Fat דאָס פעטס, שמאַלץ
Cracklings די גריבענעס
Vegetable/Fruit Stew דער צימעס
Pastry דאָס צוקער-געבעקס
Spongecake דער צוקער-לעקאַך
Soup (zoop) די זופּ
Pancake (latke) די לאַטקע
Rice (rize) דער רייַז
Noodles די לאָקשן
Cabbage (krayt) דאָס קרויט
Sourkraut די זויערקרויט
Cookie דאָס לעקעכל, קיכל
Koogle (pudding) דער קוגל
Chalent דער טשאָלנט
Dumpling דאָס קניידל

Food, דער מאכל (מייכל)
Herring דער הערינג
Potato דער קאַרטאָפל
Pot Cheese דער צוואַריק
Cr Cheese דער שמירקעז
Bread (brayt) דאָס ברויט
" crumbs דאָס ברייזל
Tomato דער פּאָמידאָר
Banana דער באַנאַן
Grape (vinetroyb) די ווייַנטרויב
Pear (bar) די באַר
Plum (floym) די פלוים
Berry (yagdeh) די יאַגדע
Carrot (mer) די מער
Pea (arbess) די אַרבעס
Watermelon די קאַוונע / (arbooz) דער אַרבוז
Apple דער עפּל
Cherry (karsh) די קאַרש
Sweetbread די גאַנשיצע
Pumpkin דער קירבעס / (dinyeh) די דיניע
Radish (rettach) די רעטאַך
Sugar (tsooker) דער צוקער
Salt (zults) די זאַלץ
Pepper (feffer) דער פעפער
Onion די ציבעלע
Sugar-beat דער צוקער-בוריק
Orange דער מאַראַנץ

Furniture: מעבל

Floor	(pudlawgeh)	די פּאָדלאָגע
Ceiling	(stelyeh)	די סטעליע
	(soofit)	דער סופֿיט
Desk	(shreibtish)	דער שרײַבטיש
Closet	(ulmer)	דער אַלמער
Chair	(shtool)	די שטול
Bed	(bet)	די בעט
Bedding	(betgevunt)	דאָס בעטגעװאַנט
Door	(tir)	די טיר
Wall	(vunt)	די װאַנט
Window	(fenster)	דער פֿענצטער
Sofa	(sawfa)	די סאָפֿאַ
Rug	(teppech)	דער טעפּעך
Shelf	(pawlitseh)	די פּאָליצע
Dresser	(kummode)	דער קאָמאָד
Dishes	(gefess; gesheer)	די געשיר, געפֿעס
Cup	(kaws)	דער כּוס
Armchair	(fawtel)	דער פֿאָטעל
Clock	(zaygar)	דער זייגער
Piano	(pianaw)	די פּיאַנאָ
Key	(shlissel)	דער שליסל
Knife	(messer)	דער מעסער
Lamp	(lawmp)	דער לאָמפּ
Fork	(gawpl)	דער גאָפּל
Saucer, plate (small)	(tetsel)	דאָס טעצל
Saucer, plate	(tits)	די טאַץ
Pitcher	(kreegel)	דאָס קריגל
Stool	(benkel)	דאָס בענקל
Table	(tish)	דער טיש
Table-cloth	(tishtuch)	דער טישטוך
Ladle, spoon	(leffel)	דער לעפֿל
Pot	(tawp)	דער טאָפּ

Bread-box	(braytnitseh)	די ברויטניצע
Ice-box	(ize-kusten)	דער אייזקאַסטן
Dining-table	(ess-tish)	דער עס-טיש
Plate	(teller)	דער טעלער
Oven	(ayven)	דער אויוון
Cushion	(kishen)	דער קישן
Picture	(bild)	דאָס בילד
Room	(tsimmer)	דער צימער
Roof	(duch)	דער דאַך
Dwelling, apartment	(deereh)	די דירה
Rent Adam+Eve	(deereh-gelt)	דירה געלט
Home	(haym)	די היים

Rooms: צימערן

Diningroom	(ess-tsimmer)	דער עס-צימער
Anteroom	(fawr-tsimmer)	דער פֿאָרצימער
	(fawdershtoob)	די פֿאָדערשטוב
Bathroom	(vush-tsimmer)	דער וואַשצימער
Kitchen	(keech)	די קיך
Bedroom	(shlawf-tsimmer)	דער שלאָפֿצימער
Hall	(zol)	דער זאַל
House	(hoyz)	דאָס הויז
Cellar	(keller)	דער קעלער

Clothing: די קליידער

Trousers	(hayzen)	די הויזן
Shoe	(shooch)	דער שוך
Boot	(shteevl)	דער שטיוול
Stocking	(zawk)	דער זאָק
Overcoat	(rawkmuntl)	דער ראָקמאַנטל
Comb	(keml)	דאָס קעמל
Skirt	(klayd)	דאָס קלייד
Jacket	(rekkel)	דאָס רעקל
Tie	(shnips)	דער שניפּס
Pajamas	(pizshammeh)	די פּיזשאַמע
Shawl	(shul)	די שאַל

Shirt	(hemd)	דאָס העמד
Laundry	(vesh)	די וועש
Linen	(lyvnt)	דאָס לײַוונט
Suit of clothes	(garniter, untsoog)	דער גאַרניטער, אַנצוג

SONGS: ייִדישע לידער

חנוכה, אוי חנוכה, אַ יום־טוב אַ שיינער,
אַ לוסטיקער, אַ פֿריילעכער, ניטאָ נאָך אַזוינער,
אַלע נאַכט אין דריידלאַך שפּילן מיר,
זודיק־הייסע לאַטקעס עסט מען אָן אַ שיעור.
דעריבער צינדט, קינדער,
די דינינקע ליכטעלעך אָן.
זאָגט "על־הניסים",
און לויבט גאָט פֿאַר די ניסים;
און קומט גיכער טאַנצן אין קאָן.

יהודה האָט פֿאַרטריבן דעם שונא, דעם רוצח,
און האָט אין בית־המקדש געזונגען "למנצח";
די שטאָט ירושלים האָט ווידער אויפֿגעלעבט,
און צו אַ נייעם לעבן האָט יעדער געשטרעבט.
דעריבער, דעם גיבור, יהודה המכבי, לויבט הויך!
זאָל יעדער באַזונדער באַזינגען דעם וואונדער,
און ליבן דאָס פֿאָלק זאָלט איר אויך!

(Very popular song, full of sweetness and nostalgia)

Hearth: אויפ'ן פּריפּעטשיק (Description of a Cheder-Rabbi teaching his pupils)

אויפ'ן פּריפּעטשיק ברענט אַ פֿײַערל,
און אין שטוב איז הייס;
און דער רבי לערנט קליינע קינדערלעך
דעם "אַלף־בית"

זאָגט זשע, קינדערלעך, געדענקט זשע, טײַערע,
וואָס איר לערנט דאָ;
זאָגט זשע נאָך אַ מאָל, און טאַקע נאָך אַ מאָל,
קמץ אַלף — אָ!

אַז איר וועט, קינדערלעך, עלטער ווערן,
וועט איר אַליין פֿאַרשטיין,
וויפֿל אין די אותיות ליגן טרערן,
און וויפֿיל געוויין —
זאָגט זשע

אַז איר וועט, קינדערלעך, דעם גלות שלעפּן,
אויסגעמוטשעט זײַן,
זאָלט איר פֿון די אותיות כּוח שעפּן —
קוקט אין זיי אַרײַן!
זאָלט איר, וכו׳
זאָגט זשע נאָך אַ מאָל, און טאַקע נאָך אַ מאָל,
קמץ אַלף — אָ!

אויפ'ן פּריפּעטשיק, וכו׳

(וואַרשאַווסקי)

מאַמע

מאַמע, מאַמע, שפּיל מיר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל.
דאָס מיידעלע וויל אַ קליידעלע האָבן,
מוז מען גיין דעם שניידער זאָגן
„ניין, מאַמעשי, ניין,
דו קענסט מיר נישט פֿאַרשטיין;
דו ווייסט נישט וואָס איך מיין.
איך האָב אַ שלעכטע מאַמע,
און זי קען מיר נישט פֿאַרשטיין."

מאַמע, מאַמע, שפּיל מיר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל
דאָס מיידעלע וויל אַ פּאָר שיכעלעך האָבן,
מוז מען גיין דעם שוסטער זאָגן.
„ניין, מאַמעשי, ניין,
דו קענסט מיר ניט פֿאַרשטיין;
דו ווייסט נישט וואָס איך מיין,
איך האָב אַ שלעכטע מאַמע,
און זי קען מיר נישט פֿאַרשטיין.

מאַמע, מאַמע, שפּיל מיר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל.
דאָס מיידעלע וויל אַ חתונה האָבן,
מוז מען גיין דעם שדכן זאָגן.
„יאָ, מאַמעשי, יאָ,
דו קענסט מיר שוין פֿאַרשטיין,
דו ווייסט שוין וואָס איך מיין
איך האָב אַ גוטע מאַמע,
און זי קען מיר שוין פֿאַרשטיין.

פּאַרטיזאַנער־הימען (Partisans' song World War II)

זאָג ניט קיינמאָל אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
ווען הימעל בלייענע פאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונזער אויסגעבענקטע שעה;
עס וועט אַ פּויק טאָן אונזער טראָט: "מיר זיינען דאָ!"

פון גרינעם פּאַלמענלאַנד ביז לאַנד פון ווייסער שניי,
מיר קומען אָן, מיט אונזער פּיין, מיט אונזער וויי.
און וואו געפאַלן איז אַ שפּריץ פון אונזער בלוט,
שפּראָצן וועט דאָרט אונזער גבורה, אונזער מוט.

עס וועט די מאָרגנזון באַגילדן אונז דעם היינט,
און דער נעכטן וועט פאַרשווינדן מיטן פיינט.
נאָר אויב פאַרזאַמען וועט די זון אין דעם קאַיאָר,
ווי אַ פּאַראָל זאָל גיין דאָס ליד פון דור צו דור!

געשריבן איז דאָס ליד מיט בלוט און ניט מיט בליי,
ס'איז ניט קיין לידל פון אַ פויגל אויף דער פריי.
דאָס האָט אַ פאָלק, צווישן פאַלנדיקע ווענט,
דאָס ליד געזונגען, מיט נאַגאַנעס אין די הענט.

טאָ זאָג ניט קיין מאָל, אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
ווען הימלען בלייענע פאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונזער אויסגעבענקטע שעה;
עס וועט אַ פּויק טאָן אונזער טראָט: "מיר זיינען דאָ!"

(הירש גליק)

Around 1909, Shimon Frug, well-known Yiddish poet, was in his office, aimlessly turning the pages of his Bible; came to "עקידת יצחק" story.... Abr. withstood the test, and so G-d promised him: כי ברך אברכך והרבה ארבה את־זרעך ככוכבי השמים
וכחול אשר על שפת הים. (בראשית כב: יז) (Gen. 22:17)

Sand and Stars

זאַמד און שטערן

שמעון פרוג (1916-1860)

עס שײַנט די לבנה, עס גלאַנצן די שטערן,
די נאַכט שוועבט אויף באַרג און אויף טאָל.
דאָס אַלטמאָדישקע ביכעלע ליגט פֿאַר מיר אָפֿן,
איך לייען עס, לייען עס טויזנטער מאָל.

איך לייען די הייליקע, טײַערע ווערטער;
מיר הערט זיך אַ שטימע: „איך שווער,
מײַן פֿאָלק, דו וועסט זײַן ווי די שטערן אין הימל,
ווי זאַמד אויפֿן ברעג פֿונעם מער!"

רבונו־של־עולם! עס ווערט נישט פֿאַרפֿאַלן
פֿון דײַנע הבטחות קיין איינציק וואָרט;
מקוים מוז ווערן דײַן הייליקער ווילן,
אַלץ קומט אין זײַן צײַט, אויף זײַן אָרט.

און איינס איז שוין טאַקע מקוים געוואָרן —
דאָס פֿיל איך, דאָס ווייס איך געוויס;
מיר זײַנען געוואָרן ווי זאַמד, וואָס איז הפקר,
וואָס יעדערער טרעט מיט די פֿיס...

יאָ, געוואָרן, אמת, ווי זאַמד און ווי שטיינער,
צעשפּרייט און צעוואָרפֿן אויף שאַנד און אויף שפּאָט...
נו, אָבער די שטערן, די ליכטיקע, קלאָרע —
די שטערן, די שטערן, וווּ זײַנען זיי, ג־ט?

Universal Peace
(Isaiah 2:2-4)

און עס וועט זײַן אין סוף פֿון די טעג,
שטאַרק וועט שטיין דער באַרג פֿון ג-טס הויז.
אַלע פֿעלקער וועלן צו אים שטראָמען,
און אַ סך פֿעלקער וועלן גיין און זאָגן:
„קומט, לאָמיר אַרויפֿגיין צו דעם באַרג פֿון ג-ט,
צום הויז פֿון דעם ג-ט פֿון יעקבֿ;
און ער וועט אונדז לערנען פֿון זײַנע וועגן,
און מיר וועלן גיין אין זײַנע שטעגן.
ווײַל פֿון ציון וועט אַרויסגיין לערנונג,
און ג-טס וואָרט פֿון ירושלים.
און ער וועט משפּטן צווישן די פֿעלקער;
און זיי וועלן שמידן זייערע שווערדן אויף אַקער-אײַזנס
און זייערע שפּיזן אויף צווײַגמעסערס.
אַ פֿאָלק וועט נישט אויפֿהייבן אַ שווערד קעגן אַ פֿאָלק
און מען וועט זיך מער נישט לערנען קיין מלחמה.

2And it shall come to pass in the end
of days,
That the mountain of the LORD's
house shall be established as the
top of the mountains,
And shall be exalted above the hills;
And all nations shall flow unto it.
3And many peoples shall go and say:
'Come ye, and let us go up to the
mountain of the LORD,
To the house of the God of Jacob;
And He will teach us of His ways,
And we will walk in His paths.'
For out of Zion shall go forth the
law,
And the word of the LORD from
Jerusalem.
4And He shall judge between the
nations,
And shall decide for many peoples;
And they shall beat their swords
into plowshares,
And their spears into pruning-hooks;
Nation shall not lift up sword
against nation,
Neither shall they learn war any
more.

Shepherd's Psalm (23)

כג. אַ מזמור (געזאַנג) פֿון דוד:
גאָט איז מײַן פּאַסטעך,
מיר װעט גאָרניט פֿעלן.
אויף גראָזיקע פּיטעלפּלעצער מאַכט ער מיר רוען,
בײַ לויזיקע װאַסערן טוט ער מיך פֿירן.
ער דערקוויקט מײַן זעל;
ער פֿירט מיך אין ריכטיקע שטעגן,
פֿון װעגן זײַן נאָמען.
אַפֿילו אַז איך גיי אין טאָל פֿון טויטשאָטן,
האָב איך ניט מורא פֿאַר בייז,
װאָרום דו ביסט מיט מיר;
דײַן שטעקן און דײַן אָנלען,
זיי טוען מיך טרייסטן.
דו גרייטסט פֿאַר מיר אַ טיש
אַנטקעגן מײַנע פֿײַנט;
האָסט באַזאַלבט מײַן קאָפּ מיט אייל,
מײַן כּוס לױפֿט איבער.
נאָר גוטס און גענאָד װעלן מיך נאָכיאָגן
אַלע טעג פֿון מײַן לעבן,
און איך װעל פֿאַרבלײַבן אין גאָטס הויז
אויף אייביק!

The L-d is my shepherd;
I shall not want.
He maketh me to lie down
In green pastures;
He leadeth me beside the still waters.
He restoreth my soul;
He guideth me in straight paths
for His name's sake.

Yea, though I walk thru the
Valley of the shadow of death,
I will fear no evil,
For Thou art with me;
Thy rod and thy staff, they
comfort me.
Thou preparest a table before me
in the presence of mine enemies;
Thou hast anointed my head with
oil; my cup runneth over.
Surely goodness and mercy shall
follow me all the days of my life;
And I shall dwell in the house of
the L-d for ever.

Address, 1/24/95, before
Jewish Federation Women's Group,
St. Louis, Missouri.
Chairladies:
Tiki Lyons; Sheri Sherman
(Mrs. Simcha G. Lyons); (Mrs. Don Sherman)

BIBLIOGRAPHY

Birnbaum, S.A., Yiddish, A Survey and a Grammer, Manchester University Press, 1979; 399 pages.

Biernbaum, Salomo, in the Universal Jewish Encylopedia, N.Y. 1942, pages 125-129.

The Jews: Their History, Culture, and Religion, pages 859-894; Editor: Louis Finkelstein, Jewish Publication Society, 1949; Vol. III; Philadelphia.

Words Like Arrows, A Treasury of Yiddish Folk Sayings, Shirley Kumove and Frank Newfield; Warner Books, New York, 1931; 268 pages.

Minkoff, N.B. and Niger, S. "Literatur bei Yiden", in Algemeine Enziklopedie, New York, 1942, III Columns 1-174.

Roback, Abr. A., The Story of Yiddish Literature, New York, 1940.

College Yiddish, Uriel Weinreich, Yiddish Scientific Institute-YIVO, New York, 1949.

Modern English-Yiddish, Yiddish-English, Dictionary, Ed. Uriel Weinreich, McGraw-Hill Book Co., New York, 1968.

"Yiddish", The Universal Jewish Encyclopedia, Vol. X, Universal Jewish Encyclopedia Co., New York, 1943, pages 598-602.

BIBLIOGRAPHY

Birnbaum, [illegible] "Yiddish" [illegible] Grammar [illegible] [illegible] 1918 [illegible]

Birnbaum, [illegible] "The [illegible] Yiddish [illegible]" [illegible] 1939, pages 125-128.

The [illegible] "Yiddish" [illegible] Jewish Publication Society, [illegible]

[illegible] "History of Yiddish [illegible]" [illegible] New York, 1951; 288 pages.

[illegible] and [illegible] "Literature" [illegible] New York, [illegible] (3 volumes)

Roback, A. A. "The Story of Yiddish Literature", New York, [illegible]

[illegible] Yiddish [illegible] Institute — YIVO New York, 1949

[illegible] English-Yiddish [illegible] Dictionary, [illegible] Co., New York, [illegible]

"Yiddish" The [illegible] Encyclopedia, Vol. X, [illegible] New York, [illegible] pages [illegible]

ISBN:0-657-05291-4